

VAI TRÒ CỦA NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI PHÁT TRIỂN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

NGUYỄN VĂN THUÂN^(*)

Tóm tắt: Nhìn lại chặng đường hơn 30 năm xây dựng và phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, dưới sự lãnh đạo của Đảng, Nhà nước đã tập trung công sức và trí tuệ, tích cực đổi mới quan điểm và phương pháp quản lý theo hướng hợp lý hóa vai trò của Nhà nước đối với phát triển kinh tế và thu được những thành tựu quan trọng. Tuy nhiên, trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế như hiện nay, để phát triển kinh tế thị trường ở Việt Nam, Nhà nước cần tiếp tục đổi mới và nâng cao vai trò của mình cho phù hợp với tình hình mới. Bài viết tập trung phân tích vai trò của Nhà nước trong tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế, điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô, đặc biệt là dẫn dắt nền kinh tế thị trường phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

Từ khóa: Vai trò; nhà nước; kinh tế thị trường; xã hội chủ nghĩa.

Abstract: In the last 30 years of developing socialist-oriented market economy, under the leadership of the Socialist Party, the state has constantly renewed its leadership perspective and methods to enhance the role of the state in economic development and achieved notable results. However, in the context of global economic integration, to develop market economy in Vietnam, the state needs to continue innovating and enhancing its role to match new requirements. This article focused on the role of the state in creating a legal background for economic development, stabilizing macro-economy and maintaining socialist orientation in market economy development.

Keywords: Role; state; market economy; socialism.

Ngày nhận bài: 14/12/2018; *Ngày sửa bài:* 15/2/2019; *Ngày duyệt đăng bài:* 24/4/2019.

1. Dẫn nhập

Từ Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI (12/1986) đến nay, đổi mới kinh tế - xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa được xác định là một nhiệm vụ chiến lược quan trọng trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta. Trong quá trình hơn 30 năm đổi mới, Nhà nước Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam đã đóng vai trò hết sức quan trọng trong quản lý và điều tiết nền kinh tế thị trường, bảo đảm quá trình phát triển của kinh tế theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Nhà nước đã đề ra

nội dung, hình thức, bước đi cụ thể thích hợp trong từng chính sách để từng bước chuyển nền kinh tế từ kế hoạch tập trung bao cấp sang nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và đã đạt được những thành tựu có ý nghĩa to lớn.

Tuy nhiên, thực tiễn xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta cho thấy còn nhiều vấn đề cần phải tiếp tục làm sáng tỏ, nhất là vấn đề vai trò của Nhà nước đối với

^(*) NCS. Khoa Triết học, Học viện Khoa học xã hội; Email: nguyenvanthuannd@gmail.com

phát triển kinh tế thị trường trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế hiện nay.

2. Vai trò của Nhà nước trong tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế đối với phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam

Môi trường pháp lý về kinh tế được hiểu là tổng thể các yếu tố, điều kiện kinh tế do các quy định pháp luật xác lập, trong đó các cơ quan nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội, các đơn vị kinh tế và mọi công dân thực thi nhiệm vụ và quyền hạn của mình, hoặc tương tác lẫn nhau. Trong các yếu tố tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế thì việc xây dựng một khung khổ pháp luật có ý nghĩa quyết định. Do đó, muốn tạo lập được môi trường pháp lý để thúc đẩy kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam phát triển, đòi hỏi Nhà nước phải xây dựng được một khung khổ pháp luật về kinh tế bằng việc ban hành một hệ thống pháp luật đầy đủ, đồng bộ, minh bạch, nhất quán và vững chắc bao trùm toàn bộ các quá trình, các hoạt động kinh tế. Hệ thống pháp luật này sẽ là những quy tắc ứng xử có tính bắt buộc chung do Nhà nước đặt ra và thực thi nhằm bảo vệ và phát triển nền kinh tế thị trường theo định hướng đã đề ra.

Ở nước ta, việc Nhà nước tạo lập một môi trường pháp lý về kinh tế để thúc đẩy kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa phát triển được xem là một nhiệm vụ cấp bách và khách quan, có ý nghĩa to lớn, đáp ứng đòi hỏi trước mắt và lâu dài trong quá trình xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường bởi, nước ta xây dựng và phát triển kinh tế thị trường từ một nền kinh tế tập trung quan liêu bao cấp với hai thành phần kinh tế là quốc doanh và tập thể sang nền kinh tế hàng

hóa nhiều thành phần, đã làm phát sinh các quan hệ kinh tế mới, dẫn đến các quan hệ kinh tế ngày càng đa dạng và phức tạp. Hơn nữa trước sức ép của cạnh tranh và mục tiêu lợi nhuận làm cho các quan hệ kinh tế vừa hợp tác vừa cạnh tranh quyết liệt. Trong điều kiện đó, để đảm bảo kết hợp được lợi ích của các chủ thể. Đòi hỏi Nhà nước phải tạo lập được một môi trường pháp lý, một mặt đảm bảo cho các chủ thể kinh tế hoạt động một cách bình đẳng, tự do, mặt khác cũng giúp Nhà nước phòng ngừa xử lý được các hiện tượng vi phạm pháp pháp luật, bảo vệ lợi ích cho Nhà nước, cho chủ thể hoạt động kinh tế và cho người dân.

Việc Nhà nước tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế đầy đủ và đồng bộ sẽ thúc đẩy sự phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Vai trò này của Nhà nước Việt Nam được thể hiện trên các khía cạnh sau:

Thứ nhất, Nhà nước xây dựng được môi trường pháp lý về kinh tế, xác lập được cơ sở cho sự xuất hiện các quan hệ kinh tế mới thay thế cơ chế kinh tế cũ và các cơ sở pháp lý cũ; xây dựng cơ chế kinh tế mới dựa trên cơ sở pháp lý mới, đảm bảo cho các quan hệ kinh tế luôn được điều chỉnh trong một trật tự nhất định theo định hướng chính trị đã đặt ra là xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Thứ hai, Nhà nước xác lập môi trường pháp lý về kinh tế theo một định hướng xác định, rõ ràng chính là tạo ra "luật chơi" bình đẳng cho các doanh nghiệp, nhà đầu tư, các tổ chức, cá nhân từ khi đăng ký kinh doanh và trong toàn bộ quá trình kinh doanh. Việc Nhà nước tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế trên khung khổ

pháp luật sẽ khuyến khích, tạo điều kiện thuận lợi để những cá nhân và tổ chức trong và ngoài nước được tự do và bình đẳng tham gia vào thị trường, từ đó yên tâm đầu tư sản xuất, kinh doanh. Bởi với hệ thống pháp luật ban hành sẽ bảo vệ được các quyền và lợi ích chính đáng, hợp pháp của các chủ thể trong kinh doanh, giải quyết các tranh chấp và bảo vệ lợi ích của từng chủ thể theo đúng quy định của pháp luật.

Thứ ba, Nhà nước thiết lập môi trường pháp lý về kinh tế sẽ bảo hộ được quyền sở hữu của các chủ thể kinh tế không những đối với tài sản, đất đai, nhà máy và các sản phẩm hữu hình khác mà còn bao gồm cả sở hữu trí tuệ là lĩnh vực rất dễ bị chiếm đoạt. Quyền sở hữu là cơ sở của mọi quan hệ, liên hệ giao dịch và lợi ích của các chủ thể tham gia sản xuất kinh doanh trong nền kinh tế thị trường. Nó là điều tiên quyết trong thể chế kinh tế thị trường. Khi của cải không được luật pháp của Nhà nước bảo vệ, bị xâm hại, bị chiếm đoạt thì kinh tế thị trường sẽ bị méo mó, giảm động lực phát triển. Bởi vậy, hệ thống pháp lý bảo đảm quyền sở hữu về tư liệu sản xuất, về của cải nói chung cũng như của cải của các chủ thể kinh tế trong nền kinh tế thị trường nói riêng là nền tảng của thể chế kinh tế thị trường, thành tố quan trọng tạo lập môi trường pháp lý cho các hoạt động kinh tế. Chính trên nền tảng này mà nền kinh tế mới phát triển bền vững được.

Thứ tư, vai trò không thể thay thế của Nhà nước trong xây dựng hệ thống khung khổ pháp luật về kinh tế còn thể hiện rõ ở việc xây dựng và phát triển đồng bộ các yếu tố thị trường và các loại thị trường, góp phần thúc đẩy nền kinh tế thị trường

định hướng xã hội chủ nghĩa phát triển. Bởi thị trường được hiểu là khâu trung tâm của kinh tế thị trường. Sự vận hành của thị trường là linh hồn của cơ chế kinh tế thị trường. Thị trường nói chung và mỗi loại thị trường nói riêng đều có các yếu tố thị trường vốn có của nó như hàng hóa, giá cả, cạnh tranh, cung - cầu... Việc Nhà nước có những chính sách, pháp luật xây dựng và phát triển đồng bộ các loại thị trường như thị trường hàng hóa, dịch vụ, thị trường lao động, thị trường tài chính, thị trường khoa học công nghệ, thị trường bất động sản, thị trường chứng khoán... là một trong những yêu cầu cấp thiết và tất yếu để thúc đẩy nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta phát triển.

Thứ năm, Nhà nước tạo lập môi trường pháp lý về kinh tế sẽ đảm bảo cho sự mở cửa nền kinh tế, tăng khả năng cạnh tranh và hội nhập. Trong điều kiện hiện nay, xu hướng toàn cầu hóa, quốc tế hóa, hội nhập toàn cầu nền kinh tế diễn ra mạnh mẽ, làm cho các nước xích lại gần nhau hơn, xu hướng đó vừa tạo ra những cơ hội, vừa làm nảy sinh những thách thức mới cho nền kinh tế nước ta. Điều này đòi hỏi Nhà nước phải ban hành một khung khổ pháp luật không chỉ đầy đủ và tiến bộ phù hợp với thực tiễn trong nước, mà còn phù hợp với pháp luật khu vực và pháp luật quốc tế, làm cơ sở pháp lý để đảm bảo nền kinh tế hội nhập tốt hơn những cũng an toàn hơn. Bởi quan hệ kinh tế dù với bất kỳ đối tác nào, trong nước hay ngoài nước cũng cần phải dựa trên cơ sở pháp lý đã đặt ra.

Thứ sáu, ngoài việc bảo đảm môi trường pháp lý thuận lợi cho các chủ thể kinh tế hoạt động một cách tự do và bình

đăng theo pháp luật, thì môi trường pháp lý đó cũng phải có những khung khổ pháp luật xác định giới hạn của hoạt động kinh tế, ngăn ngừa, hạn chế những tác động tiêu cực của kinh tế thị trường, đặc biệt phải bảo vệ được quyền lợi của người lao động, người tiêu dùng, lợi ích xã hội trong các hoạt động của các chủ thể kinh tế. Do đó, Nhà nước cũng cần phải ban hành và thực hiện pháp luật về bảo hiểm xã hội, bảo hộ lao động, bảo trợ người thất nghiệp, bảo vệ môi trường.

Như vậy, Nhà nước với vai trò tạo lập môi trường pháp lý bằng hệ thống pháp luật đồng bộ, đầy đủ và tiến bộ sẽ là cơ sở pháp lý bảo vệ các hoạt động kinh doanh hợp pháp của các chủ thể kinh tế, đồng thời là công cụ xử lý các vi phạm pháp luật trong nền kinh tế thị trường. Nền kinh tế thị trường muốn phát triển, các chủ thể kinh tế muốn được tự do, bình đẳng thì pháp luật chính là “chiếc bùa hộ mệnh” giúp cho họ tồn tại và phát triển trên thị trường. Trong giai đoạn hiện nay, vai trò của Nhà nước là phải tạo lập được môi trường pháp lý đầy đủ và đồng bộ nhằm đảm bảo thực hiện được nội dung kinh tế đã được Đảng Cộng sản Việt Nam xác định trong Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ đổi mới, chủ nghĩa xã hội đó là: “xóa bỏ triệt để cơ chế quản lý tập trung quan liêu, bao cấp, hình thành cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước bằng pháp luật, kế hoạch, chính sách và các công cụ khác”⁽¹⁾.

3. Vai trò của Nhà nước trong điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô đối với phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa

Điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô là một trong những vai trò quan trọng của

Nhà nước đối với phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Nếu như việc tạo ra môi trường pháp lý với khung khổ pháp luật đồng bộ và đầy đủ về kinh tế là tiền đề cần thiết cho nền kinh tế thị trường ra đời thì việc điều tiết và ổn định môi trường kinh tế vĩ mô là điều kiện quan trọng để duy trì và qua đó thúc đẩy quá trình phát triển của nền kinh tế thị trường. Hay nói cách khác, nếu tạo ra môi trường pháp lý bằng cách thiết lập khung khổ pháp luật về kinh tế là khởi xướng nền kinh tế thị trường thì điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô là bảo vệ kinh tế thị trường và mở rộng các nhân tố thị trường. Do vậy, điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô là một chức năng chủ yếu, thể hiện rõ vai trò của Nhà nước đối với phát triển kinh tế thị trường. Thực tiễn phát triển kinh tế thị trường của các nước trên thế giới cho thấy, Nhà nước quản lý kinh tế vĩ mô kém hiệu quả dẫn đến bất ổn định kinh tế vĩ mô sẽ làm cho nền kinh tế trở nên trì trệ và có thể đi tới suy thoái. Do đó, để xây dựng và phát triển thành công nền kinh tế thị trường ở Việt Nam, đòi hỏi Nhà nước phải quản lý tốt nền kinh tế góp phần điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô.

Nói đến ổn định kinh tế vĩ mô là đề cập đến hoạt động của toàn bộ nền kinh tế, hoặc tổng thể rộng lớn của đời sống kinh tế. Nó được xét trên quy mô toàn diện. Mục tiêu của các chính sách điều tiết kinh tế vĩ mô đều nhằm mục đích cuối cùng là tạo ra môi trường kinh tế ổn định, lành mạnh và phát triển bền vững. Tùy theo thực trạng và trình độ phát triển kinh tế của mỗi quốc gia mà người ta lựa chọn các mục

⁽¹⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam (1991), *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội*, Nxb Sự thật, Hà Nội, tr. 12.

tiêu và thứ tự ưu tiên khác nhau. Đối với một quốc gia đang phát triển như nước ta để ổn định kinh tế mô cần quan tâm đến các vấn đề cơ bản như: thất nghiệp, lạm phát và tốc độ tăng trưởng kinh tế. Do đó, theo chúng tôi, *vai trò của Nhà nước trong điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô được thể hiện ở ba khía cạnh cơ bản sau:*

Một là, giải quyết việc làm cho người lao động. Lực lượng lao động của quốc gia là nguồn lực quan trọng của sự tăng trưởng và phát triển kinh tế, ảnh hưởng trực tiếp đến nền kinh tế của một quốc gia. Việc Nhà nước ban hành và thực hiện các chính sách đảm bảo việc làm cho lực lượng lao động vừa có tác dụng thúc đẩy tăng trưởng, vừa giải quyết vấn đề công bằng và ổn định xã hội. Ngược lại, nếu Nhà nước không giải quyết tốt vấn đề việc làm cho người lao động, dẫn đến tỷ lệ thất nghiệp cao sẽ trở thành gánh nặng cho xã hội, gây nên những hậu quả kinh tế - xã hội xấu, khó giải quyết, gây bất ổn cho nền kinh tế vĩ mô. Vì vậy, Nhà nước có vai trò vừa xây dựng và thực hiện những chính sách nâng cao trình độ, kỹ năng cho người lao động, vừa tạo cơ hội việc làm cho những người có khả năng và nhu cầu làm việc để giảm tỷ lệ thất nghiệp, tăng thu nhập của người lao động và tăng nguồn thu cho ngân sách Nhà nước.

Hai là, kiểm soát lạm phát ở mức độ vừa phải. Lạm phát là tình trạng mức giá chung của hàng hóa tăng liên tục trong một thời gian nhất định. Lạm phát được coi là căn bệnh kinh niên mà mọi nền kinh tế phải đối mặt. Lạm phát cao có tác hại trên nhiều mặt, cả kinh tế và xã hội, cả chính trị lẫn tâm lý, cả đối nội và đối ngoại, nó ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống của người dân. Mức độ lạm phát quá cao

hay quá thấp hoặc giảm phát đều ảnh hưởng và tác động mạnh mẽ tới sản xuất, tiêu dùng, tới sự tăng trưởng kinh tế và ổn định kinh tế - xã hội. Do đó, việc Nhà nước kiểm soát và ổn định lạm phát ở mức độ chấp nhận được của nền kinh tế là một trong những vai trò to lớn của Nhà nước trong điều tiết và ổn định kinh tế vĩ mô. Ở nước ta, với đặc trưng là một nước có nền kinh tế đang phát triển thì việc Nhà nước ban hành các chính sách duy trì lạm phát ở mức độ một con số là chấp nhận được và nó có tác dụng kích thích nền kinh tế phát triển.

Ba là, đảm bảo tốc độ tăng trưởng kinh tế bền vững. Đây là mục tiêu quan trọng nhất đối với các quốc gia đang phát triển. Vì tăng trưởng kinh tế quyết định đến tốc độ phát triển của quốc gia, quyết định mức sống của dân cư và tiềm lực kinh tế của một đất nước. Tăng trưởng kinh tế bền vững đòi hỏi tốc độ tăng trưởng của nền kinh tế không những ở mức độ cao có thể đạt được, mà còn phải đảm bảo sự ổn định của sự tăng trưởng, tức là tốc độ tăng trưởng phải ổn định trong một thời gian dài, đồng thời phải đảm bảo sử dụng có hiệu quả các nguồn lực sản xuất, bảo vệ môi trường, tái tạo được các nguồn lực tự nhiên. Các chỉ tiêu đánh giá tăng trưởng kinh tế bền vững thông thường là tốc độ tăng trưởng tổng sản phẩm quốc nội, mức thu nhập bình quân đầu người, tốc độ tăng trưởng của các ngành sản xuất, ngân sách của nhà nước. Để đảm bảo cho sự tăng trưởng kinh tế bền vững, đòi hỏi trước hết là cần phải có vai trò của Nhà nước. Nhà nước bằng đường lối, chính sách kinh tế cụ thể sẽ duy trì tốc độ tăng trưởng kinh tế, kết hợp được tăng trưởng kinh tế với đảm bảo môi trường và tái tạo các nguồn lực tự

nhiên. Đây là nhiệm vụ không thể thay thế của Nhà nước. Thực tiễn tăng trưởng kinh tế ở nước ta đã minh chứng điều đó.

Như vậy, vai trò ổn định kinh tế vĩ mô của Nhà nước có tầm quan trọng to lớn, vai trò đó thể hiện rõ nhất ở chính sách giải quyết việc làm, kiểm chế lạm phát và bảo đảm tăng trưởng kinh tế bền vững. Mỗi quốc gia cần căn cứ vào hoàn cảnh cụ thể của đất nước mà xây dựng cho mình một mô hình kinh tế phù hợp. Không thể có một mô hình nào chung và mô hình nào lý tưởng tuyệt đối mà phải biết chọn lọc, sáng tạo, áp dụng linh hoạt. Nếu áp dụng dập khuôn máy móc thì sẽ gây ra những tác hại khôn lường. Việc nâng cao vai trò điều tiết kinh tế - xã hội của Nhà nước là quan trọng, song phải trên cơ sở tôn trọng các quy luật vận động của nền kinh tế thị trường. Sự điều tiết của Nhà nước nhằm ổn định kinh tế vĩ mô phải thông qua hệ thống các công cụ điều tiết trực tiếp hoặc gián tiếp.

4. Vai trò của Nhà nước trong đảm bảo nền kinh tế phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa

Thuật ngữ “định hướng xã hội chủ nghĩa” lần đầu tiên xuất hiện tại Đại hội VII của Đảng (1991), được sử dụng trong tất cả các lĩnh vực, trong đó có kinh tế. Định hướng xã hội chủ nghĩa không phải là “cái đuôi” được gán ghép một cách chủ quan vào nền kinh tế thị trường, mà nó thể hiện tính chất đặc trưng của nền kinh tế thị trường mà Việt Nam đang xây dựng. Tính chất này được quyết định bởi chính tính chất của những bộ phận cấu thành thuộc kết cấu bên trong của nền kinh tế, xác định bản chất, xu hướng vận động của nền kinh tế thị trường. Bất cứ quốc gia nào khi phát triển cũng định hướng nền kinh tế

thị trường của mình đi theo một mục tiêu đã định. Ở Việt Nam, định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển kinh tế thị trường phản ánh mục tiêu, phương thức phát triển, phân phối và cơ chế quản lý kinh tế, nhằm phát huy tối đa lợi thế của thị trường, đồng thời khắc phục tối mức thấp nhất những khuyết tật của nó nhằm phục vụ lợi ích cho người dân và cuối cùng là hướng đến thực hiện mục tiêu chung là xây dựng thành công xã hội chủ nghĩa.

Nội dung định hướng xã hội chủ nghĩa đối với nền kinh tế thị trường ở nước ta đã được Đảng Cộng sản Việt Nam xác định “đó là nền kinh tế hiện đại và hội nhập quốc tế, có sự quản lý của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo nhằm mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh... có quan hệ sản xuất tiến bộ phù hợp với trình độ phát triển của lực lượng sản xuất, có nhiều hình thức sở hữu, nhiều thành phần kinh tế, trong đó kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo, kinh tế tư nhân là một động lực quan trọng của nền kinh tế... thực hiện tiến bộ, công bằng xã hội trong từng bước, từng chính sách phát triển. Phát huy vai trò làm chủ của nhân dân trong phát triển kinh tế - xã hội”⁽²⁾. Để giữ vững được những định hướng này, Nhà nước giữ vai trò đặc biệt quan trọng. Nhà nước phải trở thành chủ thể định hướng nền kinh tế để các chủ thể kinh tế khác thực hiện theo định hướng đó.

Vai trò của Nhà nước trong việc định hướng xã hội chủ nghĩa đối với phát triển kinh tế chính là quá trình Nhà nước thông

⁽²⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội, tr. 102-103.

qua hoạt động của mình từng bước thực hiện hóa mô hình kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, là việc từng bước xác lập những đặc điểm chung của mô hình kinh tế đó trong thực tiễn. Quá trình định hướng xã hội chủ nghĩa đối với phát triển kinh tế thị trường là lâu dài, diễn ra trong suốt thời kỳ quá độ. Ở mỗi giai đoạn cụ thể khác nhau, quá trình đó lại có nội dung khác nhau. Vì thế vai trò của Nhà nước trong định hướng cũng khác nhau. Trong giai đoạn hiện nay, vai trò của Nhà nước trong định hướng xã hội chủ nghĩa đối với nền kinh tế được thể hiện ở những nội dung cơ bản sau đây:

Một là, Nhà nước đảm bảo thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” trong quá trình phát triển kinh tế thị trường. Để làm được điều đó, Nhà nước phải phát huy được trí tuệ và các nguồn lực quan trọng trong nước và thế giới, chủ động xây dựng, phát triển nền kinh tế thị trường Việt Nam hiện đại và hội nhập kinh tế quốc tế, thường xuyên hướng toàn bộ quá trình vận hành của nó vào thực hiện mục tiêu đã được xác định, không ngừng xây dựng và bảo vệ những cơ sở kinh tế cho chủ nghĩa xã hội thông qua việc giải phóng mạnh mẽ sức sản xuất, không ngừng phát triển lực lượng sản xuất đồng thời xây dựng các quan hệ sản xuất phù hợp, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân, đẩy mạnh xóa đói giảm nghèo, khuyến khích các chủ thể vươn lên làm giàu chính đáng, mọi người có cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc, có điều kiện phát triển toàn diện.

Hai là, Nhà nước thực hiện chủ trương, ban hành các chính sách phát triển kinh tế nhiều thành phần, với nhiều hình thức

sở hữu khác nhau. Nhà nước dưới sự lãnh đạo Đảng Cộng sản Việt Nam, thúc đẩy các tổ chức chính trị xã hội khác từ trung ương đến địa phương thường xuyên chăm lo kiến tạo và hoàn thiện môi trường thể chế ngày càng thuận lợi, để các thành phần kinh tế thực hiện và phát huy tốt nhất vai trò, nhiệm vụ và ưu thế của mình, tham gia tích cực vào việc nâng cao thực lực tổng hợp của đất nước, không ngừng thúc đẩy sự hình thành những tiền đề, điều kiện cần thiết cho xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam.

Ba là, Nhà nước đảm bảo thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và từng chính sách phát triển kinh tế. Bằng những chính sách cụ thể của mình, Nhà nước gắn tăng trưởng kinh tế với phát triển văn hóa, y tế, giáo dục và đào tạo, khoa học - công nghệ, bảo vệ môi trường. Nhà nước giải quyết tốt các vấn đề xã hội vì mục tiêu phát triển con người. Thực hiện chế độ phân phối chủ yếu theo kết quả lao động, hiệu quả kinh tế, đồng thời theo mức đóng góp vốn cùng các nguồn lực khác và thông qua phúc lợi xã hội.

Bốn là, Nhà nước có vai trò quan trọng trong việc giữ vững độc lập tự chủ và bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc trong hội nhập kinh tế quốc tế đối với phát triển kinh tế thị trường. Trong bối cảnh quốc tế hóa, toàn cầu hóa như hiện nay, để xây dựng thành công kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, bên cạnh việc phát huy nguồn nội lực, chúng ta cần phải biết tận dụng các nguồn ngoại lực. Vì thế, hội nhập kinh tế quốc tế là một tất yếu. Tuy nhiên, hội nhập kinh tế quốc tế lại là một quá trình cực kỳ phức tạp, với những biến cố khôn lường, những hiện tượng đầy nghịch lý

và mâu thuẫn, chứa đựng cả tích cực và tiêu cực, cơ hội và thách thức, trong đó các nước đang phát triển chịu nhiều thách thức gay gắt. Cho nên, việc xây dựng và phát triển kinh tế thị trường trong bối cảnh hiện nay, đòi hỏi mỗi quốc gia phải giữ vững được độc lập tự chủ và bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc mình trong quá trình hội nhập. Đối với Việt Nam, một quốc gia đang trong quá trình xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa thì điều này càng đặc biệt quan trọng. Để làm được điều đó vai trò quyết định thuộc về Nhà nước. Nhà nước căn cứ vào mục tiêu chiến lược quốc gia, thế và lực, bối cảnh quốc tế trong từng giai đoạn mà có những đường lối, chiến lược, sách lược hợp lý, có thực lực kinh tế nhất định để hiện thực hóa đường lối ấy.

Năm là, Nhà nước đảm bảo phát huy quyền làm chủ của nhân dân đối với phát triển kinh tế thị trường và đảm bảo định hướng xã hội chủ nghĩa. Chủ thể nền kinh tế thị trường định hướng xã hội phải là nhân dân. Việc phát huy quyền làm chủ của nhân dân đối với phát triển kinh tế thị trường thể hiện rõ nét nhất ở sự tham gia trực tiếp của nhân dân vào phát triển kinh tế. Những vấn đề kinh tế quan trọng của đất nước phải được trưng cầu ý kiến của nhân dân hoặc cơ quan dân cử và các tổ chức đoàn thể. Để làm được điều đó, Nhà nước ban hành cơ chế, chính sách khuyến khích nhân dân tích cực tham gia xóa đói giảm nghèo, các hoạt động an sinh xã hội, thi đua làm giàu hợp pháp từ đó thúc đẩy nền kinh tế phát triển.

Tóm lại, vai trò cơ bản trên của Nhà nước đối với phát triển kinh tế thị trường

định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam ngày càng được thể hiện rõ trong thực tiễn phát triển của nước ta thời gian qua. Nhằm thực hiện tốt các vai trò này của Nhà nước để phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế như hiện nay đòi hỏi Nhà nước phải thực hiện tốt đồng thời các vai trò của mình, có như thế mới xây dựng thành công nền kinh tế thị trường nhằm tiến tới mục tiêu xây dựng xã hội dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (1991), *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên CNXH*, Nxb. Sự thật, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
3. Vũ Văn Phúc (2017), *Phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta lý luận và thực tiễn*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Nguyễn Viết Thông, Đinh Quang Ty... (đồng chủ biên, 2016), *Một số vấn đề lý luận - thực tiễn về định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển kinh tế thị trường ở Việt Nam qua 30 năm đổi mới*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
5. Nguyễn Quốc Toàn (2015), *Một số vấn đề về phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế*, Nxb. Công thương, Hà Nội.